

Barbara Kingsolver

BEZ ZAKLONA

Preveo
Marko Mladenović

■ Laguna ■

Naslov originala

Barbara Kingsolver

UNSHELTERED

Copyright ©

Za Lili Hop Kingsolver

Translation copyright © 2019 za srpsko izdanje, LAGUNA

© Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

FSC

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Nakon poslednjeg *ne* sledi *da*
I u to *da* budući svet se uzda.

– Volas Stivens,
Dobro obučeni čovek s bradom

Ruševna kuća

„Bilo bi najjednostavnije da se sruši“, reče čovek. „Kuća je ruševina.“

Ona tu vest primi kao navalu krvi u uši: urlik seljačkih predaka koji drže kamenje u rukama i suočavaju se sa čovekom što je došao da ih izbací iz kuće. Ali ovaj čovek je preduzimač. Vila ga je zvala pa može i da ga otera. Čekala je da je prođe panika dok je on stajao i gledao njenu ruševinu, naizgled crpeći izvesno zadovoljstvo iz dijagnoze koju je postavio. Ona probra reči.

„Ona nije živo biće. Ne može tek tako da se proglasi mrtvom. Sve što kod neke građevine propadne može se ponovo izgraditi. Jesam li u pravu?“

„Tako je. Ja vam govorim kako treba da se zameni čitava građevina. Žao mi je. Kuća uopšte nema temelj.“

Opet ono urlanje na njenim bubnim opnama. Ona se zagleda u čovekov crni kombinezon, prošaran paučinom koju je sakupio u instalacionom prolazu. Čovek se prezivao Petrofačo. Pit. „Kako toliko stara kuća može da bude bez temelja?“

„Ne čitava kuća. Vidite gde su stavili ovaj dozidak? Oni zidovi nemaju ništa izdržljivo za oslonac. A dozidak povlači kuhinju, kupatila, sve što vam u osnovi treba u funkcionalnoj kući.“

Obuhvata, pomisli ona. *Povlači* nije prava reč.

Jedan momak iz komšiluka provukao se kroz vrata na svom zadnjem ulazu. Njegov letimični pogled pogodi Vilu i brzo se odbi dok on preseče kroz lavirint kola u svom dvorištu i krenu na ulicu. On i njegov brat opravljali su ta vozila uglavnom noću, dodajući jedan drugom alat pod prenosivim radnim lampama. Njihovo tiho šegačenje i neprestani uzvici nezadovoljstva i zadovoljstva strujali su kroz prozore Viline spavaće sobe kao noćna muzika novog grada. Ona nije imala ništa protiv tog groblja vozila, ni protiv tih zgodnih momaka i njihovih drugara koji su listom nosili atletske šortseve i plastične sandale za kupanje, kao da život počinje u svlačionici. Nepravda se ogledala u tome što je na njenu kuću padala smrtna kazna dok je njihova stajala sa strane, ravnodušna, uleglog krova i oplata od vinila što se ljušti u gubavim komadima. Vilina kuća je bila od cigle. Ne od slame ili pruća, ni od čega što se može oduvati jednim dahom.

Tišina se rastegla i preko njenog reda da govori. Gospodin Petrofačo je učtivo proučavao dva ogromna drveta koja su bacala senku na dvorište i pola ulice. Vila se nekada divila tom paru divova sa svog kuhinjskog prozora i pretpostavljala da su stari koliko i kuća, ali nije im pripisivala duži životni vek.

„Nemam pojma zašto bi neko to uradio“, konačno ukaza on. „Dozidao nešto bez temelja. To ne bi uradio nijedan preduzimač na dobrom glasu.“

Sad kada je i sama pogledala, stvarno se činilo da kuća stoji neposredno na tlu, dok se redovi cigala na dnu olabavljaju van vrste u klimave redove. Oklop u vidu zardalog limenog krova protezao se preko drugog sprata sa zabatima i jednospratnog dozitka sklepanog pozadi, po svoj prilici u žurbi. Dva visoka dimnjaka naginjala su se u suprotnim pravcima. Niz zidove od

cigle, u cikcak poput munje, pružale su se pukotine. Kako nije videla sve to? Vila je bila od onih što dižu štit za strepnju pred svaki porodični lekarski pregled ili kada kasno uveče zazvoni telefon, očekujući najgore kako život ne bi mogao da ih uhvati nespremne. Ali toga jutra tražila je preduzimače bez istinskog zlog predosećaja. Verovatno pretpostavljajući da je njena porodica već iscrpla svoj deo nesreće.

„Ne mogu da vas unajmim da mi srušite kuću i krenete iz početka.“ Vila provuče ruke kroz kosu na slepoočnicama i oseti se kao budala. Obe ruke na slepoočnicama bile su razdražljiva navika koje je pokušavala da se otarasi otprilike dvadeset godina, otkako su joj deca rekla da tako liči na *Vrisak*. Ona gurnu pesnice u džepove svojih žutomrkih bermuda. „Razmišljali smo da je sredimo, prodamo i uzmemo nešto bliže Filadelfiji. Ne treba nam ovaliki prostor. *Nikome* ne treba ovaliki prostor.“

U pogledu morala, gospodin Petrofačo nije izražavao mišljenje.

„Ali vi kažete da bismo najpre morali da je popravimo da bismo je izbacili na tržište. A primetila sam i da otprilike svaka četvrta kuća u ovom gradu ima znak da je na prodaju. I sve one su u boljem stanju od ove, da li mi to govorite?“

„Dvadeset pet odsto bi bilo previsoka procena. Deset odsto je otprilike tačno.“

„I prodaju li se?“

„Ne prodaju se.“

„Znači, to je još jedan razlog da se kuća ne ruši.“ Bilo joj je jasno da joj logika trenutno nije bez rupa. „U redu, znate šta? Glavno je to da mi živimo ovde. Trenutno je s nama i muževljev hendikepirani otac. I naša ćerka.“

„A tu je negde i beba, jesam li u pravu? Video sam dečje stvari, krevetac i sve to. Dok sam proveravao pukotine na cevima na drugom spratu.“

Ona malko zinu.

„Izvinite“, reče on. „Morao sam da se zavučem iza krevca da bih pogledao cevi. Rekli ste da želite nešto manje, pa sam se samo zapitao. Reklo bi se da imate veliku porodicu.“

Ona nije odgovorila. Pit izvuče maramicu iz džepa, obrisa lice, izduva nos i skloni je. Sigurno se kuva u tom kombinezonu.

„To je blagoslov, gospoja“, ukaza on. „Beba.“

„Hvala vam. Sinovljevo dete, tek što se rodilo. Ovog vikenda idemo kolima u Boston da upoznamo bebu i odnesemo krevetac.“

Pit zamišljeno klimnu glavom. „Uz dužno poštovanje, gospoja, ljudi obično traže da kuću neko pregleda pre nego što je kupe.“

„Nismo je *kupili!*“ Trudila se da joj ton bude neutralan. „Nasledili smo je. Nakon što mi je tetka umrla, bili smo u Virđžiniji i pitali se šta da radimo s nekom starom vilom u Nju Džerziju, a onda je moj muž iz vedra neba dobio ponudu da radi na *Čanselu*. Pola sata vozom do radnog mesta, suviše dobro da bi bilo istina, zar ne?“

„Muž vam tamo radi kao profesor?“ Pitu se raširiše nozdrve, možda u njuškanju za lovom, pokrećući uobičajenu zabludu da je akademici imaju.

„Ugovor na godinu dana koji se možda neće obnavljati“, reče ona, pobrinuvši se za to. „Tetka je ovo mesto prilično dugo izdavala. Ona je bila u jednoj ustanovi u Oušen Sitiju.“

„Primate moje saučesće.“

„Prošlo je već godinu dana. Ona i moja majka umrle su u razmaku od sedmice dana, od neke retke vrste raka, a bile su bliznakinje. Sedamdesetdevetogodišnje.“

„To je baš izuzetno. Tužno, hoću reći, ali kao da je u pitanju priča iz nekog časopisa. Kao one budalaštine što izmišljaju i u koje niko ne veruje.“

Ona se neveselo nasmeja. „Ja sam urednica jednog časopisa.“

„Stvarno? *Njuzvika*, *Nešenel džiografika*, nečega takvog?“

„Da, nečega takvog. Blistavog i nagrađivanog. Moj je bankrotirao.“

Pit coknu jezikom. „Krivo mi je što to čujem.“

„Izvinite što vas zadržavam tu napolju. Jeste li za malo ledenog čaja?“

„Ne, hvala. Moram da idem da proverim štetu od termita u Elmerovoj ulici.“

„Dobro.“ Uprkos želji da zaboravi sve što joj je on rekao, Vili je bio zanimljiv njegov naglasak. Pre nego što su se preselili, strepela je da će morati da sluša Njudžerzijce kako izlaze kroz *vraaata* i voze se na *ooobalu*, ali Južni Džerzi je bio pun jezičkih iznenađenja. Dotični Pit je bio domaći – delom filadelfijski ravničar koji oteže samoglasnike, delom pensilvanijski Amiš ili šta već. Posmatrala ga je kako pomno proučava garažu na granici imanja: jedan sprat, prozori od starinskog stakla, debelo krzno od engleskog bršljana. „Mislite da ona zgrada ide uz ovu kuću?“, upita ona. „Vlasnički list nije naročito jasan.“

„To nije vaše. To je verovatno uslovna kuća za susedno imanje.“

„Uslovna kuća.“

„Da, gospoja. U ono vreme, kada su se ove parcele prodavale, postojali su uslovi. Unaprediti imanje u roku od godinu dana, pokazati nameru da se tu trajno boravi, zasaditi drveće i tome slično. Ljudi su takve građevine dizali dok ne bi stekli uslove da sagrade pravu kuću.“

„Stvarno?“

„Ako pogledate po ovom gradu, videćete ih nekoliko, sve napravljene po istom nacrtu. Potpornji kao za staju, brzo i jeftino. Računam da je nekom tipu dobro išao posao dizanja uslovnih kuća.“

„O kom vremenu govorimo?“

„O Landisovom“, odvrati on. „Ne znate za Landisa?“

„On je šta, neki graditelj nekretnina?“

„U ono vreme pre je bio kralj. Kada je on ovo kupio, ovo je bila čista divljina, razumete? Trideset hiljada jutara zemlje i ničega osim Indijanaca i odbeglih robova. Zato je on skovao taj veliki plan kako bi naveo ljude da dođu. Nešto u smislu raja na zemlji.“

„Jedna ona utopijska zajednica? Zavitlavate me.“

„Ne zavitlavam. Farme kao iz slikovnice. Primećujete da se ulice zovu Plam, Pič, Epl i tako dalje? Almond?“* To je izgovorio kao *aulmond*. Primitila je i kako se opire skraćivanju reči, i kako ponavlja izraz *u ono vreme*. Ona požele da joj je pri ruci džepni diktafon.

„Da, primetila sam. Ćerka mi izađe da prošetala psa, pa se vrati kući sa željom da nešto prezalogaji.“

Pit se nasmeja. „Zvuči kao zdravo dete. Moje ćerke hoće samo one gorke bombone i gazirane dijetalne sokove. Da vam pravo kažem, žena mi ludi zbog toga.“

Vila nije imala nameru da objašnjava Tig. „Pa joj je nadenuo ime Vajnlend,** misleći da će se ljudi sjetiti kao voćne mušice?“

„Koliko ja znam, kapetana Landisa je zanimalo samo voće. A ko osim Italijana zna kako se gaji grožđe? I tako on pokrene sopstvene novine na italijanskom jeziku da bi privukao odgovarajući element. Petrofačo potiče iz Palerma u Italiji. Moja nana je imala album sa isečcima o tome.“

Vila se nasmeja. „Landis je bio vinopija.“

„Ne, gospojo, to je najluđe od svega, u Vajnlendu nije smeo da se pije nikakav alkohol. U ono vreme, to je bilo vrlo važno pravilo.“

Vila je videla da je priča bušna, ali ipak bi mogla da je ispita ne bi li na osnovu nje napisala članak: Utopije iz devetnaestog veka otišle dođavola. „Jeste li sigurni da je garaža njihova? Mada nije da mi treba.“ Ona se nasmeja. „Osim ako ne mislite da će nam trebati novo mesto za život.“

* To jest Šljivina, Breskvina, Jabukova... Bademova. (Prim. prev.)

** Engl.: *Vineland* – Zemlja vinove loze. (Prim. prev.)

On se nije nasmejavao, i to je obeshrabrio. „Njihova je. Vidi se po uglu i po uvučenom gornjem delu zgrade.“

Ona pretpostavi kako susedi to ne znaju, inače bi bila natrpana nevažnim delovima iz njihovog dvorišta pokvarenih automobila. Pit odmeri letimičnim pogledom njihovu rančersku kuću što se ljušti. „Prvobitna građevina je bila i prošla. Šteta. U svoje vreme, te prvobitne kuće bile su prave stare lepjke. Kao vaša.“

„Ako se izuzme slab temelj. Propast mnogih lepjki, pretpostavljam.“

Pit je pogleda, očito nalazeći kako nije umesno šaliti se s time.

„Ako je takva šteta izgubiti ih, zar naša ne bi trebalo da se spase? Zar ne postoje dotacije za ovako nešto? Očuvanje baštine?“

On sleže ramenima. „Našem lepom gradu džepovi su trenutno potpuno prazni.“

„Mora da su nekada bili puni love. Zvuči kao da su ovo mesto podigli doseljenička radna etika i nasleđeno bogatstvo koje se stvorilo niotkuda.“

„Novac“, reče gospodin Petrofačo, piljeći preko mrtvih fordova i ševroleta u dve devojke koje su gurale dečja kolica pošljunčanom uličicom, razgovarajući na nekom milozvučnom azijskom jeziku. „Na šta li sve odlazi?“

Vila se pitala isto to. U njenoj porodici, u njenoj struci i struci njenog muža, u opterećenim evropskim privredama i na čitavom prokletom svetu, gde je lova koja je nekada bila tu? Muž joj ima doktorat iz globalne politike, sin joj je ekonomista, a ni jednog ni drugog kao da preterano ne zanima ta zagonetka koja nju muči. Ne u konkretnim slučajevima na koje se odnosi.

„To bi ovde bilo rešenje, državni novac“, ukaza Pit. „Jer nijedan običan stanar neće biti u stanju da ovo reši. Postoji vreme za podupiranje nečega, i postoji prošlo vreme.“

Vila izdahnu. „Dobro. Ovo nije jednostavno savetovanje kakvo sam očekivala. Mislim da govorite kako raspoložemo samo privremenim merama, i kako nijedna od njih previše ne

obećava. Izgleda da bi bilo bolje da zakažemo novi sastanak, kada i moj muž bude prisutan.“

„Važi.“ Pit joj dade posetnicu i saosećajno se rukova s njom. Ona je već znala da će njen druželjubivi muž prihvatiti tog čoveka za pajtaša. Još otkako se udala za njega, gledala je kako Ijano razmenjuje telefonske brojeve s vodoinstalaterima i auto-mehaničarima, kao rođeni sakupljač prijatelja na *Fejsbuku*, uveliko pre *Fejsbuka*.

„Pozvaću vas da vidim šta dalje činiti nakon što prenesem rđave vesti. Ali upozoravam vas da će vam i moj muž dati gomilu razloga zašto kuću ne treba da rušimo. A nisu svi isti kao moji. Možda ćemo zajedno uspeti da vas razuverimo.“

Gospodin Petrofačo klimnu glavom. „Uz dužno poštovanje? Ja stalno slušam tako nešto. Ali od takve priče kuća se nikada ne popravi.“

Vila se citav sat uznemireno šetala po praznom drugom spratu i pokušavala da izabere sobu za svoju kancelariju. Posle mesec dana u kući, u prizemlju je sve pristojno uredila, ali nije izvodila prodore na poslednji sprat, ne računajući prostoriju koju je naznačila kao tavan. Pored starinskog krevca smestila je uobičajeno đubre, praznične ukrase, sportsku opremu koju retko koriste, a povrh toga i kutije s dečjim uspomnama, od predškolskih crteža prstima do Tiginih šašavih postera za Sajam nauke i Zikovih srednjoškolskih godišnjaka sa potpisima devojčica kojima je bio suviše sladak da bi ga zaboravile.

Vila se sada priseti zašto se preduzimač zavlačio iza tih stvari: da proveriti pukotine na cevima? Pobogu. To zvuči kao aneurizma. Nju je potreslo njegovo veselo držanje dok je iznosio ono strašno predviđanje. Isto kao poslednji onkolog njene majke.

Da bi se izvukla iz smušenosti, ona prisvoji sobu što gleda na automobilski komšiluk. Vidik za izbegavanje, rekli bi neki, ali

popodnevno svetlo kroz lišće divovske bukve bilo je predivno. U prilično dobrom stanju bio je i parket od tvrdog drveta, ne računajući izbrazdanu, sivkastu stazu što je išla ukrug kroz četiri povezane sobe na drugom spratu. Ona se seti kako su se Zik i Tig i jedan njihov odavno uginuli pas jurili po jednom kružnom spratnom planu nalik onom u jednoj njihovoj kući. Kojoj? Onoj u Bolderu, pomisli, prisećajući se pogleda na planine kroz kuhinjski prozor. Brda na koja je žudela da pobegne, zaglavljena kod kuće s dva deteta predškolskog uzrasta dok je Ijano marljivo upropašćavao svoju prvu priliku da dobije stalan posao.

Te sobe na poslednjem spratu zagrevale su se poput peći. Svi prozori u kući pružali su se od poda do tavanice, i zasada se ispostavilo da se većinom ne mogu otvoriti. Ona dvaput šutnu jedan okvir da bi zatim odustala, pa sede na pod i raspakova jednu kutiju sa svojim knjigama, koje razvrsta na gomile prema kategorijama. A onda ih ljutito ponovo spakova. Besmisleno je gnezditi se, kada je gnezdo osuđeno na propast. Zažmurila je i naslonila se leđima na zid, osećajući ritmično dobovanje Nikovog koncentratora kiseonika na prvom spratu. Kako se ona nikada ne bi opustila u osami, čitavo domaćinstvo bilo je zasićeno kužnim isparenjima njenog svekra i njegovog aparata za održavanje života. Poželela je da je Ijano kod kuće. Časovi neće početi još nekoliko sedmica, ali on u novoj kancelariji već ima obilje neodložnih obaveza.

Reč „kancelarija“ probudi u njenim grudima čežnju za prošlošću. Imajući u vidu njene godine i zanimanje – srednje pedesete, novinarka – ona možda više nikada neće imati radni život s kolegama, kancelarijskim tračevima i redovnim podsticajem da izađe iz trenerke. To što joj je ostatak produktivnog života ukinut preko noći, liči joj na amputaciju. U njenim poslednjim godinama u časopisu, svakodnevna putovanja vozom do predgrađa Vašingtona trošila su joj toliko životne snage da je počela da zavidi prijateljima koji prelaze na honorarni rad. Od te zavisti

Vila se brzo izlečila. Sada joj je jasno da je u kancelariji bila službeno lice. Čitava karijera joj je retroaktivno dovedena u pitanje. Da li se čovek od struke jednog dana probudi bez struke? Zarad duševnog zdravlja, treba joj da pošalje neke honorarne ponude, a prvi korak je da odredi sobu za sebe. A sada je čak i tu jednostavnu zamisao pokvarila nesreća.

Legla je na pod i zagledala se u koncentrične mrke mrlje na tavanici. Ijano je predložio da prekreće mrlje i da ih se okane, zato što je on Ijano. Vila je smatrala da je, ako već iz drevne građe tamo gore curi njena tamna tečnost, nevolja sigurno dovoljno krupna da opravdava pozivanje preduzimača. Trebaće da se zakrpi neki lim, a možda će naići i na trulež u krovnim gredama. Ali čitava kuća *ruševina*? Užasnutost preplavi Vilu kao lični neuspeh. Kao da je prizvala nevolju propustivši da je predvidi.

Ona ustade i siđe u prizemlje, prenuvši Diksi iz dremke na tepihu u predvorju i prikačivši joj uzicu potera je napolje u šetnju. Uz pomoć skupog kućećeg prozaka, Diksi je pobedila dugotrajni strah od putovanja kolima i izašla na kraj sa selidbom iz Virdžinije, ali sada je svoje preostale dane želela da provede tako što će se spavanjem lečiti od tog užasa. Vila je uviđala vrline tog programa.

„Polako“, davala je uputstva, pitajući se kako Diksine stare oči tumače te vajnlenske pločnike popucale na sve strane, odignute od tla kurjim očima divovskog starog drveća. Svaka ulica pružala je sličan pogled na hrastova i javorova stabla poredana poput stubova Partenona. Preduzimačeva priča o utopiji imala je smisla utoliko što je to drveće ukazivalo na neki temeljan urbanistički plan pre više od stotinu godina. Ona prođe ispred susedove kuće s prostranom parcelom na uglu potpuno zasade- nom automobilima, pa skrenu na jug u Šestu ulicu da bi zatim mukotrpno napredovala dok je Diksi proveravala stablo svakog drveta. Pas je bio izbirljiv kada je posredi praznjenje bešike, ali željan da onjuši lokalne vesti, kao da misli da se razlikuju od

jučerašnjih. Poput vremešnijih Vajnlendera kakve je Vila videla po separeima u vagon-restoranima kako pomno proučavaju gradski nedeljnik, kao da je od poslednjeg izdanja tu nešto moglo da se dogodi.

Ona pređe Landisovu aveniju, čudnovato preraslu glavnu ulicu, najmanje širine auto-puta sa četiri trake. Ijano je postavljao raznorazne zabavne teorije, ali ispostavilo se da je istina sasvim obična: zemljišni magnat Landis osmislio je istoimenu ulicu da odgovara njegovom egu. Mogao je i sve da poploča zlatom. Treba sad da vidi svoj gradić na samrti, s glavnom džadom toliko pustom da je Vila smatrala kako je bezbedno da izvuče telefon da proveri koliko je sati dok ona i njen zakonski slep pas opušteno prelaze ulicu van pešačkog prelaza.

Ona požele da pozove Ijana zbog njihove nove porodične katastrofe i da mu kaže kako ima osećaj da se davi. Ali Ijano je dotada već verovatno krenuo kući, a izrazito mu je lako rasejati pažnju kada vozi. Vila je zapravo želela da pozove svoju majku, odmah posle rdavih vesti, ili usred njih, dok je gospodin Petrofačo duvao nos. Čim se ujutru probudi, ili pred odlazak na spavanje, kad god bi se raspala posle svađe sa Tig, Vilu je sastavljala njena majka. Kada ti je neko toliko važan, ne gubiš ga kada umre. Gubiš ga kada ti nastaviš da živiš.

Ona prođe pored jedne zalagaonice, kancelarije za pomoć socijalno ugroženom stanovništvu, tajlandskog restorana i kineske pijace broj jedan, da bi zatim opet krenula na jug. Nakon pet stambenih blokova sa obiljem zelenila, na uglu Osme i Ulice Kvins, Diksi konačno odluči da piški u podnožju jednog javora. Kuće u tom bloku poticale su iz otprilike istog viktorijanskog doba, bile su različitog stepena oronulosti i dve su bile na prodaju. I, kao što se moglo i očekivati, Vila u njihovim dvorištima primeti dve zgrade nalik garažama, istovetne konstrukcije, prerusene godinama raznolike upotrebe: jedna je štitila neku luksuznu hondu, a druga bila upečatljivo muško

utočište prekriveno starim registarskim tablicama. Ona nape načas mozak da se priseti reči, pa joj sinu: uslovne. Uslovne kuće. Na brzinu sklepane prethodnice pažljivije sagrađenih vila koje sada prispevaju za rušenje.

Diksi se zagega prema kući a Vila za njom, osećajući reč *ruševina* u grudnoj kosti. Kako dvoje vrednih ljudi mogu u životu da urade sve kako treba i da u svoje pedesete godine dospeju suštinski siromašni? Znala je da je besna na Ijana zbog nekog prestupa koji ne bi izdržao kritičko razmatranje. Zbog njegovih serijskih neuspeha da obezbedi posao? Nije to njegova krivica. Dosta akademika karijeru provede u jurenju radnog mesta od grada do varošice. Oni su nova klasa obrazovanih litalica, koji podižu decu a nemaju pravi odgovor na to gde su ona odrasla. Radeći domaći zadatak u hodniku ispred zbornice, eto gde. Igrajući se šuge s decom fizičarâ i istoričarâ umetnosti na travnjaku nekog dekana dok odrasli natežu čaše jeftinog šablija i druželjubivo gundaju o šefovima svojih odseka. Sada je, bez prigovaranja, Ijano prihvatio predavački posao koji je uvreda za nekoga njegovih kvalifikacija. Kao jedini preživeli hranitelj porodice, trebalo bi da bude oslobođen optužbe kako je nesposoban da u vožnji primi nezgodan telefonski poziv.

To nikada ranije nije bilo bitno. Dok je imala majku da je podržava, Vila je oduvek ostavljala Ijanu slobodu da bude onaj zabavan i seksi lik koji ne mora da brine čak ni o smrti ili porezu, koji joj donosi cveće ubrano iz tuđih dvorišta, koji je jednom, dok su išli na službeni prijem kod rektora, izbacio kroz prozor kola cipele koje su je žuljale. Ne može od njega sada da očekuje da bude nova ličnost. Ona se nosi s krizama, a on ih izbegava. Brakovi su skloni da otvrdnjavaju poput arterija, a ona i Ijano su u ovome već više od trideset godina. On će večeras ući kroz vrata kao nalet toplog vremena, poljubiće je u kuhinji pre nego što presvuče odeću za kancelariju, i neće imati prilike da porazgovaraju pre večere.

Zato će ona tu neprijatnu vest saopštiti svima istovremeno. Svi su odrasli ljudi, s pravom da dele njenu zabrinutost da će im se kuća srušiti na glavu. Stari Nik sa svojom bocom kiseonika i mahnitim prezirom prema socijalnoj državi bio bi posebno ranjiv pred izazovima beskućništva. S druge strane, Tig bi možda zapalila vatru i igrala u dvorištu dok s neba padaju cigle. Vila je pokušavala i nije joj polazilo za rukom da prati moralni put svoje ćerke, ali oduvek se činilo da u to spada i slom nekog trajnog ustrojstva.

Vilina prognoza za večerę isparila je dok je ona stavljala špagete da se kuvaju. Kao što je i predviđala, Ijano ju je dotada već poljubio i izgubio se u spavaćoj sobi. Ali sada se vratio u kuhinju naizgled skrhan, noseći njen telefon. Ona bi volela da se on odvikne od toga da se javlja na njene pozive i da odgovara na njene poruke, ali ne istog trena. Držao je napravu kao da ga peće.

Ona uzmaće. „Šta je? Da li je Zik?“

On klimnu glavom, nedokučivo.

„Je li se povredio? Pobogu, Ijano. Šta je?“

Ijano spusti telefon na radnu površinu i Vila ga uze, tresući se. „Halo?“

„Mama, ja sam.“

„O, bože, Zik, dobro si? Je li beba dobro?“

Zik je jecao. Grcao. Takav stepen oćajanja ona nije mogla da poveže sa svojim razumnim sinom. Čekala je i ne shvatajući kako je prestala da diše.

„Beba je dobro“, konačno reče on. „Helena nije.“

„O, ne. Neki problem zbog carskog reza? To se događa, mili. Da li je morala da se vrati u bolnicu?“

Ijano ju je gledao žalosnim očima, odmahujući glavom. Ispod tamne, potkresane brade lice mu je bilo zastrašujuće bledo, a njegovo znanje o onome što će uslediti unosilo joj je

pometnju. Ona mu okrenu leđa da bi slušala kako joj sin čuti, kako sakuplja volju.

„Mama, Helena je mrtva. Umrla je.“

„Bože! Kako?“

Njegovo ćutanje je potrajalo toliko da se Vila zapita da nije neučtivo što je pitala. Mozak joj je lepetao poput zarobljene ptice.

„Popila je pilule“, naposletku reče on. „Ubila se.“

„Imali ste *pilule* u blizini? S bebom u kući?“

„On nije dorastao bočicama sa sigurnosnim zatvaračem, mama.“

Vila se otrezni od tog prekora, te stadoše na čvrsto tlo. „Jesi li zvao policiju?“

„Naravno.“

„Izvini, samo sam... u šoku. Kada se to dogodilo?“

„Koliko je sada sati? Ja sam kući došao u petnaest do šest. Još je tu.“

„Ko?“

„*Helena*, mama. Umrla je u kupatilu. Ima nešto u ustima. Tubu. Valjda su pokušali da je povrate iako nije bilo nade. Rekli su kako moraju da ostave to u njoj do izveštaja patologa. To me malo izbezumљуje, potpuno joj izobličava lice i izgleda strašno bolno. Valjda je glupo brinuti se zbog toga.“

„Znači došla je hitna pomoć. Jesu li još tu? Šta će biti dalje?“

„Otišli su. Imali su još jedan poziv koji je bio, znaš. Neodložan. Sada će doći patolog, a onda iz mrtvačnice, da odnesu telo. Hitna pomoć mi je dala brojeve koje treba da pozovem.“

„O, mili. Jesi li sâm tu u stanu?“

„Sa Oldesom sam.“

Bože, pomisli ona, Oldes. Tek je nekoliko sedmica na svetu, i sada to.

„Sedim na kauču“, reče Zik, kao da sada želi da proizvodi reči. „On leži pored mene i spava. Valjda se iscrpeo od onolikog čekanja na... Bio je mnogo gladan. I uplašen, mislim. Bože.“

Kako je moguće da uopšte neće upoznati svoju majku? Šta tako nešto učini čoveku?“

„Mislim da ćemo se sa ovime nositi korak po korak, a trenutno ne treba da budeš sâm. Čim prekinemo vezu, zovi nekoga. Ne mislim na patologa, hoću da tu s tobom bude neki prijatelj. Bože, siroti Helenini roditelji. Koliko će im trebati da dođu u Boston?“

On proizvede zvuk koji je prepade, životinjski urlik. Još mu ne beše palo na pamet da ga čeka nemogući zadatak da im javi vest.

„Hoćeš da ja razgovaram s njima?“

„Niste se ni upoznali. Na šta bi to ličilo, da to čuješ od nekoga koga ne poznaješ?“

„Dobro, ali molim te da neko bude tu s tobom. O svačemu ćeš morati da odlučuješ. Kada je meni umrla mama, zaprepastile su me sve te praktične stvari koje odmah moraju da se obave. Imaš li ikakvu predstavu o tome... šta bi ona želela?“

Slušala je kako Zik diše i grca, a onda je zaustio da nešto kaže pa se opet zagrcnuo, poput motora koji posrće. „Nismo razgovarali o tome, mama“, pođe mu za rukom da izgovori. „Kada je iskrsla tema smrti, ja sam joj govorio da to ne radi.“

„Kako to misliš?“ Ona se okrenu, ali Ijano već nije bio tu. Prišla je vratima i pogledala u trpezariju. Tig je igrala triktrak s Nikom kako ovaj ne bi dobio napad besa dok čeka večeru. Bili su nemoguć par tako sučeljeni preko stola: vragolasta Tig sa svojim gipkim dredovima i nezgrapni Nik sa cevčicama za kiseonik koje mu pritiskaju obraze i trajno krive lice.

„Jutros je izgledala, jednostavno, uobičajeno“, govorio je Zik. „Juče je odnela bebu na prvi lekarski pregled i laknulo joj je što je, znaš. Dobro. Što se goji. Danas je trebalo da ga izvede u dečjim kolicima. Sprdali smo se na račun toga treba li joj uputstvo da bi ih vozila.“

Vilu zapanji njegova suvislost. Ljudi se s krizama nose na razne načine, izveštavala je s dovoljnog broja mesta zločina da bi to znala, ali oslanjaju se na svoje uobičajeno ja. Taj razumni, beznadežno tužni čovek na telefonu jeste golo drvo njenog sina ispod kore. Vila vide da joj kipi voda za testeninu. Ona isključi plin. „Rekao si, kada je iskrsla tema smrti, da si joj govorio da to ne radi. Šta to znači, Zik?“

„Nisam je ni poljubio na rastanku, mama. Hoću reći, možda i jesam, a da nisam znao. Ne mogu ni da se setim. To je tako tužno.“

„Govoriš li mi da je pretila da će se ubiti?“

„Nije trebalo da prestane da pije antidepressive. Nije trebalo da joj dozvolim. Niko to nije trebalo da traži od nje.“

„Nemoj da kriviš sebe. Nisi se ti pitao za lekove. Sigurno su predstavljali opasnost po bebu. Šta je pila?“

„Rekli su joj kako baš mora da se kloni paroksetina. Probali su sa sarafemom, mislim, ne sećam se tačno. Neke stvari su odobrili posle prvog tromesečja, ali nakon što se skinula na suvo više ništa nije delovalo. Bila je, u fazonu, pretrnula od straha da radi nešto što ne treba. Na tim lekovima stoje najstroža upozorenja, mama. Kako je mogla da se pogleda u ogledalo, u drugom stanju, i da popije takav lek? Ta upozorenja su kao 'od pušenja se dobija rak', toliko su stroga.“

Vila oseti težinu Heleninih grehova koje je trebalo da joj oprost. Gundanje zbog trudnoće, učmalost. „Žao mi je. Ovo ti je sigurno bilo mnogo teško.“

„Njoj je bilo teže. Očigledno.“

„Sigurno joj nisi ti rekao da prestane da pije antidepressive.“

„Možda sam previše očekivao od nje. Umem ja to, mama. Kada meni nešto izgleda lako, smatram da i drugima treba da bude lako. Možda ju je grizla savest.“

„Sigurna sam da su je lekari posavetovali. Znajući Helenu, sigurno je bila dobro obaveštena.“

„Ali kakav je izbor imala? Ti ne možeš da zamisliš šta je ona preživela. Svaki dan trudnoće bio je pakao. Bila je opsednuta predstavom da nešto nije u redu, da je beba mrtva, ili deformisana. Napamet je naučila moguće propratne pojave SSRI* u drugom stanju. Anencefalija, kada se beba rodi bez mozga. Omfalokela, kada creva izbiju kroz rupu u trbuhu. Sve se pretvorilo u to čudovište. Jednostavno ga nije želela.“

„Šta govoriš? Naravno da je želela to dete.“ Vila je pretpostavljala da ga *on* nije želeo. Zik, koji je u svojoj prvoj godini stavlja igračke na njihovo mesto, to neverovatno neporočno dete izniklo iz zbrkanog života njegovih lutajućih roditelja, ne bi drage volje poremetio redosled događaja u svom životu haosom neplaniranog deteta. Vila nije verovala da je zanemario zaštitu. Momci su momci, slušala je, ali ona je imala samo tog jednog a Zik nikada nije podbacivao. Ona i Ijano su se suzdržavali od toga da zagovaraju abortus, ali na tu trudnoću gledali su kao na obavezu nametnutu njihovom sinu, ako ne i kao na klopku. Nasamo su izlizali gume u raznim nagađanjima. Ni u jednom njihovom scenariju nije bilo uloge za Helenu koja *ne želi to dete*.

Ona pokuša da zamisli Zika u njegovom stanu. „O, bože. Jesi li je ti... zatekao?“

Na vratima se pojavi Tig, okruglih očiju, naizgled bolno sitna u svojoj vrećastoj odeći, dok joj je venac kose štrcao uvis oko glave u karikaturi užasnutosti. Mora da je načula nešto od toga, a ostalo čita s Vilinog lica.

Vila uperi prst u kutiju testenine i teglu sosa pa molećivo podiže obrve. Ova ćerka nijednu želju ne ispunjava lako. Vila je očekivala otpor kada se udalji od šporeta, ali Tig se uvuče u prazninu i počeo da sprema večeru.

* Selektivni inhibitori ponovnog preuzimanja serotonina – lekovi koji produžavaju delovanje serotonina u mozgu tako što sprečavaju da ga neuroni ponovo apsorbuju. (Prim. prev.)

„Jesam“, reče Zik. „Vratio sam se kući s posla, a dete je plakalo toliko jako da se gušilo. To me je izbezumilo. Ne znam koliko dugo je bio... promenio sam mu pelene, zagrejao mleko, nahranio ga. Mislio sam da ona spava. Svih ovih meseci mnogo je spavala. Tako sam proveo jedno sat vremena u kući, puštajući je da spava. Bože, mama. Šta da sam ranije otišao u spavaću sobu? Šta ako sam mogao da je spasem?“

„Kada si ti stigao kući, beba je plakala već izvesno vreme, što znači da je ona već bila mrtva. Ne radi to sebi. Molim te, mili. Ti si se pobrinuo za vašeg sina.“

Težina toga što je rekla pogodi Vilu kao udarac u stomak koji mora da je proizveo neki zvuk jer se Tig okrenula, uznemirena. Vila je morala da se potrudi da bi ostala na nogama umesto da se sroza na pod i privuče kolena grudima dok ljuška Zikov glas u uhu. Njen poslušni sin koji je toliko obećavao sada će voditi računa o detetu, svakodnevno, nasukan u samoći samohranog roditeljstva. Bes prema mrtvoj Heleni diže joj se u grlu poput kiseline. Tako uzalud.

Tig je stajala i gledala je nalik dobroj vili, dok joj se varjača kosila uvis iz prstiju poput čarobnog štapića. Iza nje ključao je lonac. Vila zažmuri i natera sebe da smireno govori u telefon. „Mogu da stignem do jutra.“

Sedela je u jednoj velelepnoj bostonskoj crkvi i pokušavala da smiri detence koje urliče, a na sebi je imala markirani kostim koji je pripadao devojci u sanduku: to nije mogla da predvidi ni Vilina bujna mašta. Uski kroj sakoa ograničavao joj je pokrete. Gospodin Armani ga nije predvideo za ljuljanje dece, mada ništa od toga nije njegova krivica. Vila je ubacila farmerke u torbu i krenula da spase sina a da ni načas nije pomislila na odeću za sahranu. To je bilo pre četiri, možda pet dana, zabrojala se. Oldes nije nimalo napredovao u odabiru noći ili dana,

tako da je funkcionisala s manje sna nego što je mislila da je u ljudskoj moći. Oblačenje za sahranu bilo je zadatak koga se poduhvatila otprilike trideset minuta pred događaj, što ju je sa izvesnom neodložnošću poslalo u Helenin ormar. Sve je zatekla na drvenim vešalicama, poređano prema boji, i u tom uređenom mestu načas joj se ukazala veza između mrtve devojke i njenog sina. Ali prenerazio ju je Helenin skup ukus. Dok je na brzinu proveravala etikete kako bi našla odgovarajuću veličinu, Vila je ubrzano disala: *Fendi, Versače, Ralf Loren*. Hvala bogu što su dva kostima bila u za nju prihvatljivim granicama. Mora da se Helena odlučila za veći broj pre nego što je prešla na tu pomodnu materinsku poslovnu odeću.

Vila je toliko odahnula što je za službu našla nešto bolje od majice s kratkim rukavima, da nije razmišljala unapred do kapele krcate Zikovim i Heleninim prijateljima. Sada joj svanu da će oni možda prepoznati taj tamnoplavi svileni kostim, poslednji put viđen na nekoj promotivnoj zabavi. Što znači da će ona ispasti grozna svekrva koja nije sačekala ni da Helenu spuste u grob da bi počela da joj krađe odeću. Videla je neprijatnost u tim okolnostima, ali osećala ju je tek izdaleka, odeljena zidom iscrpljenosti. U svakom slučaju, kostim je verovatno bio maskiran tankim prugama povračke koje su se pružale niz revere.

Bebino zavijanje se zagrcnu u nizu brektaja i zamuče, dozvolivši malo mira na sahrani, da bi ga ona zatim ponovo narušila. Njeno kukanje dizalo se i spuštalo poput sirene preko prigušene muzike orgulja. Imajući u vidu koliko ju je brinulo da će mu naneti farmakološku štetu, Helena je rodila sina s prvorazrednim glasnim žicama. A on je ipak bio tako neznan u Viliinom naručju, ružičast kao novorođeni miš. Vila decenijama nije tešila neko novorođenče pa je i sama imala osećaj da je blizu suza. Susrevši se pogledom sa Zikom, ona klimnu glavom prema crkvenoj lađi, pa ustade i nespretno krenu napolje, provlačeći se između naslona drvene klupe i ljudskih kolena. Možda je to bilo

od paranoje zbog neispavanosti, ali osećala je negodovanje u njihovom buljenju. Ili makar nikakvu zahvalnost za dar Heleninih gena, baš tu s nama. Taj dobro odeveni skup ostavljao je na nju utisak plemena sklonog osudama, što je pripisala Heleninom uticaju. Zikovi prijatelji su oduvek bili ljupki, nepretenciozni momci koji su o svemu iskreno govorili i dozvoljavali da očajni sportisti ipak igraju u njihovim timovima. Istini za volju, ona se u tom trenutku prisećala vremena koje je on proveo u malim izviđačima. Možda zapravo i ne zna ko je Zik postao u Bostonu, najpre kao student Poslovne škole Harvard a sada kao marljivi mladi poslovni čovek među nekim najvećim svetskim seronjama ozloglašanim po takmičarskoj nastrojenosti.

Šetkala se po zadnjem delu kapele i gledala izlaze, pitajući se da li da potraže pribežište u nekoj podrumskoj crkvenoj dvorani ili da izađu na ulicu. Padala je kiša. Gosti na sahrani uporno su se okretali da potvrde kako je to dete i dalje izvor te silne buke. Vila je uzvraćala netremičnim pogledom, smišljajući neke uvrede. Zar jednoga dana neće biti važno što je dečak prisustvovao majčinoj sahrani? Helenino poslednje dostignuće jeste to što je proizvela to savršeno dete, i ono ima pravo da bude tu, kao jedini krvni srodnik u prostoriji. Ne računajući Helenine roditelje, koji su jedva stigli iz Londona na vreme za službu. Oldes se zove i Helenin otac, čula je Vila, ali nije bila sigurna da to opravdava zadržavanje imena u opticaju. Pomno je gledala prvi red i pokušavala da s leđa prepozna Heleninu brižljivo ofarbanu majku, tu jadicu što je izgubila ćerku.

Ona premesti Oldesa s jednog ramena na drugo i obuže je prigušena uznemirenost zbog količine mleka koju je on povratio na sako. To bi moglo da se kvalifikuje kao najgora upotreba jednog *Armani* odela u istoriji sveta. Ali ona nema bolji naum, ako se izuzme kutija za priloge u nekoj dobrotvornoj organizaciji. Možda grupni mejl koji poziva Helenine žgoljahe prijateljice sklone osudi da svrate i izaberu nešto za uspomenu. Bilo kako

bilo, bolno je pokloniti bogatstvo u markiranoj odeći, verovatno najveću materijalnu imovinu para, kada se Zik ozbiljno zadužio za ovu sahranu.

Sveštenica koja je vršila službu, žena zaobljenog lica sa sovinskim naočarima, mumlala je neku molitvu opšte namene. Bilo je prilično očigledno da ta sveštenica nije poznavala Helenu. Vila se zapita da li joj je Zik uopšte rekao da je posredi samoubistvo. Anglikanska crkva je bila najbolja Zikova pretpostavka u pogledu toga šta bi želeli Helenini roditelji, premda oni nisu bili prisutni ni da to upriliče ni da plate bilo šta od toga. U onim prvim unezverenim satima on je morao da vadi kreditne kartice, a cena Heleninog balsamovanja bila je sramotna. Vili ta igra reči ne priušti nikakvo zadovoljstvo.* Jedina izričita želja njenih roditelja bila je da vide svoju ćerku, kako bi mogli da stave tačku na to, te je on preuzeo na sebe troškove otvorenog sanduka.

Vila je s njima vrlo malo razgovarala, ponajviše da se izvini zbog Ijanovog odsustovanja, naglašavajući njegov potpuno nov posao i hendikepiranog oca, umanjujući značaj njihove nemogućnosti da brzo dolete avionom. Na prvi pogled pročitala je Helenine roditelje kao nepristupačne, i to ne samo u geografskom smislu. Helena je detinjstvo provela po internatima. Razume se, oni su Britanci. Morala bi svojski da se potruži da čitav Helenin život ne tumači unazad kao kalem emotivnih povreda koji se namotava prema samoubistvu. Moždana hemija, uporno ponavlja Zik, i Vila to razume. Na kraju svog rada u časopisu, bila je urednica nauke i zdravlja; imala je stručno shvatanje bolesti. Helena je bila celovita osoba kao i svako drugi – žena u koju se Zik zaljubio – osim kada su soli u njenom mozgu počele da talože svoje moćne strahote. Da nije milostivog serotonina, to bi važilo i za nas ostale.

* Engl.: *mortifying* – sramotni, poreklom od glagola *mortify*, koji potiče od lat. *mortificare* – ubiti. (Prim. prev.)

Oldes napokon prinudno slete u san i umiri se u njenom naručju, štucajući ali inače opušten. Vila ga je gladila po čupavoj kosici. Imao ju je više nego što je novorođenčad obično ima, crnu kao ugalj poput Helenine, i štrčala mu je uvis kao da se on užasava tog života u koji je sleteo. Njegovi prozirni očni kapci i napućene usne budili su u Vili zaštitništvo i pojačavali joj žalost zbog njenog visokog, naočitog, skrhanog sina, koji je sada išao prema propovedaonici da pročita posmrtni govor. Ona ga je upozoravala da to ne radi, govorila mu kako će biti teško da ostane pribran pred gomilom ljudi, teže od bilo koje prezentacije koju je ikada održao. A to je bilo pre nego što joj je Zik rekao šta je naumio da pročita: njenu samoubilačku poruku. Tada je Vila izgubila strpljenje i bilo je malo vike, zbog koje se sada osećala grozno. Bili su iscrpljeni. Kada ju je on dao Vili i naterao je da je pročita, ona nije mogla da zaustavi suze.

Naravno, Zik je bio u pravu. Sirota devojka se sigurno mesecima baktala tim jasnim sastavom, poslednjim prikazom svoje zahvalnosti za Zikovu ljubav, za njihove tri zajedničke godine, i svojih nada za njihovo dete. Za potrebe posmrtnog govora morali su da izbace samo kobnu opomenu: Helenino uverenje da će partneru i sinu dati najbolji poklon tako što će iz njihovog života ukloniti otrovnu sebe.

Vila je prestala da se pita može li da bude još gore, a sada je sedela u sinovljevoj spavaćoj sobi i pretresala noćni stočić njegove devojke, izbacujući bočice s natpisima kao što su „O Play“ i „Ljubavni lubrikant“. Obuzelo ju je neodređeno olakšanje što su oni uživali u seksualnom životu uprkos svemu – drugom stanju, depresiji, lekovima dobro poznatim po nepovoljnom uticaju na libido. I taj zadatak bio je isto tako nadrealan kao i sve ostalo što je radila otkako je odjurila u Boston auto-putem Nju Džerzi – Ternpajk: za početak, spavala je u krevetu nedavno

preminule. Kada je stigla u sitne sate, Zik joj je ustupio posteljicu, dok je on spavao na kauču pored kolenke. Dok je dnevna svetlost uzimala maha oko nje, ona je ležala budna tačno tamo gde je Helena okončala svoj život, a onda je ustala i odšunjala se u dnevnu sobu poput duha iz kakvog viktorijanskog romana, zureći u dete u kolenki i slomljenog mladog oca na kauču. Čeznula je da sklizne u nesvest s njima. Sve kako bi izbegla da se vrati u onu spavaću sobu koju pohode aveti. Nije mogla da pita koja je strana kreveta bila Helenina, ali nije ni prestala da se pita sve do maločas, kada je završila sa stavljanjem odeće u kutije i prešla na noćne stočice.

Posle sahrane, posle pogreba, posle okupljanja, kako god ga već nazvali, koje su Helenini prijatelji hrabro upriličili u njenoj advokatskoj kancelariji, svitala je istina koja guši: završili su se mnogi životi. Zik i njegovo dete ići će dalje nekim krajnje neplaniranim putem, počev od iseljenja iz ovog stana, koji Zik ne može samostalno da priušti. Zakup je na Helenino ime, pa on može da ode bez zakonskih posledica. Vila nije bila sigurna: iskustvo joj je govorilo da gazde uvek pobeđuju. Ali Zik joj je objasnio kako je to bila jedna od prednosti njihovog nevenčanog života. Druga je to što Helenina nemala prezaduženost na kreditnoj kartici neće postati njegov problem. Isto tako, njen mercedes i vrtoglave mesečne otplate odmah su vraćeni pravo prodavcu.

Njihov bračni status isprva nije bio bitan Ijanu i Vili, budući da su se oni rodili u razdoblju naglog skoka nataliteta posle Drugog svetskog rata i nisu mnogo marili za običaje. Vanbračna zajednica je bila uobičajena. Ali kada se činilo da će se trudnoća sprovesti do kraja, Ijano je mislio da će njegov plemeniti sin zahtevati da se oženi majkom svog deteta. Nije bio u pravu: brak je toj deci nezanimljiv kako u zakonskom tako i u emotivnom pogledu. Helena je advokatica, objasnio je Zik, kojoj ne treba standardni ugovor napisan od strane savezne države Masačusets

da upravlja njenim životom. Viteštvo nije izumrlo, samo što muškarcima više ne pripadaju svi konji, a ženama Heleninog kova ne treba takvo spasavanje. Tu na Zikovom privatnom području, Vila je polako kapirala.

Nije bila sigurna da li da ga teši dok on gaca kroz svoju močvaru tuge, iz sata u sat, dok ga ona posmatra spolja. Ali ne bi bila nigde drugde, i nije mogla da se seti kada su poslednji put proveli više od sat vremena zajedno, samo njih dvoje. U porodičnim posetama sav kiseonik se trošio na gloženje između brata i sestre i na Ijanovo ushićenje. Ti mirni dani u njegovom stanu bili su drugačiji. Vila ne bi mogla da podnese priznanje da joj je sin draži od ćerke, ali nije bilo spora oko toga koga joj je lakše da voli. On se rodio lako, bilo ga je lako odgajiti i izrastao je s naravi toliko nalik njenoj da je Vila postala nesvesna granica između njih. Ljudi su primećivali kako on liči na oca, i to je, površno gledano, bilo tačno: imao je istu građu i ramena, iste pouzdane široko posađene oči. „Izliven prema liku svog tate“, oduševljavali su se grčki rođaci kad god bi videli Zika, a Vila se nije prepirala – volela je taj kalup. Od obliča njenog muža na vratima i dalje je umelo da joj zalupa srce. Ali Zikova svetloplava kosa bila je ista kao Vilina, kao i njegova unutrašnjost: zgodni grčki kalup ispunjen bledom saksonskom stvari odgovorne majčine strane porodice.

Tig je bila čista suprotnost, sitna i finih kostiju kao Vila, istih visokih obrva i šiljate brade, ali tamnih očiju što izviruju iz unutrašnjosti koja vri energijom njenog oca. Od ranog detinjstva zvali su je „Antsi“, pošto je „Antigona“ bolje stajalo izvodu iz matične knjige rođenih nego samom detetu – što Vilu nimalo nije iznenađivalo. Nadimak je bio baš odgovarajući; devojčica je imala mrave u pantalonama.* U srednjoj školi izborila se za

* Engl.: *ants* – mravi. Izraz se odnosi na nekoga ko ne može mirno da sedi od uzbuđenja; kod nas bi se reklo da ima pundravce. (Prim. prev.)

povratak na Antigonu, ali su njeni drugari to skratili na Tiger, a onda samo Tig. *Antigona* je nije zvao više niko osim povremeno Ijano, odgovorno lice, koji je još pokušavao da istera svoje.

Vili je Ijano strašno nedostajao, ali kući se nije javljala od dana sahrane. Imala je svašta da mu ispriča, a činilo se da se Ijano bezmalo namerno opire da to čuje. On je tražio neko opravdanje u stilu grčke tragedije, i dalje iznosio svoje misli o tome da trudnoća nije bila pametna zamisao, dok je Oldes bio smešten u dnevnoj sobi, s kolevkom i stolom za presvlačenje sa jedne odnosno druge strane televizora. Dobrano posle faze zamisli.

Ona završi s noćnim stočićem i bez zastajanja pođe dalje. U kupatilu se nalazilo zbrkano mnoštvo proizvoda za podmlađivanje kože za devojku u dvadesetim godinama. Nakon što se zapitala da li bi bilo grozno da zadrži neke skupe noćne kreme, Vila sve to pobaca u kese za đubre. Dok je bacala i bočice s prepisanim lekovima, trudila se da ne čita šta na njima piše. Zik je bio u drugoj spavaćoj sobi, koju je Helena pretvorila u svoju radnu, u očekivanju da preraste u dečju. Uprkos tome što se ona uspešno porodila, soba je i dalje bila radna. Helena nije učinila ništa da to promeni, nije bilo ni pastelnih boja ni visećih vrteški, tih veselih stvari kojima majke mame bebe na svet. U stanu zasićenom žalošću, Vila je nalazila kako je najnepodnošljivije mesto upravo ta nedečja soba, ali samo zato što se razumela u normalno majčinstvo. U zemlju beba gotovo uvek žene vode muškarce, podstičući ih da se uozbilje u pogledu imena i uređenja dečje sobe. Zik nije mogao da zna šta je propustio.

On je upravo bio tamo i sakupljao predmete koje je trebalo da vrati Heleninom poslodavcu, što je makar izgledalo manje lično od brijača i četki za kosu. Vila ga je uporno molila da se ne poduhvata nijednog zadatka koji mu je pretežak, ali zaista, koji deo toga nije pretežak? On je sačuvarao nagone dražesnog mladića kakav je i bio, žurio da preuzme teške predmete od Vile, otvarao

vrata kola Heleninoj majci. Ali je sve vreme mesečario. Kada bi beba zaplakala, Ziku kao da bi laknulo što može da izgaca iz Heleninog gliba pa da ode da ispunjava jednostavnije zahteve. Jedina sreća u tom stanu poticala je od neposrednog dodira s dečjom kožom, te je Vila naterala sebe da se povuče i pusti Zika da obavlja veći deo hranjenja i presvlačenja. Posmatrala je kako joj sin postaje otac, ljuškajući jedan maleni život u krupnim šakama, pomno izbliza gledajući to lice nalik pupoljku ruže, ali nije mogla da proceni da li se on zaljubljuje, ošinut gromom, kao ona u svoje prvorodenče. U početku zasenjeni očajem, ljubavni mehanizmi umeju da se oštete. Zik će na kraju za svoj gubitak možda kriviti dete. Helenu je ubila trudnoća; to je činjenica. Vila se satima trudila da ne govori o tome. Bilo joj je teško i da poteže nužne teme kao što je pitanje gde će Zik živeti.

Ona napravi stanku između fioka u kupatilu pa stade na vrata, gde ga je gledala kako premešta kutije s predmetima u predsoblje, ređajući ih kao teretne vagone. On kleknu kraj jedne kutije s knjigama i sklopi njena kartonska krilca.

„Mogu ja po podne da pazim na Oldesa ako ti hoćeš da ideš da gledaš stanove.“

On diže glavu i letimice je pogleda sa izrazom koji je zbuni. Straha, rekla bi.

„Ili mogu ja da idem“, dodade ona brzo. „Ne znam tačno šta želiš, koji kraj grada možeš da priuštiš. Ali ako me uputiš u pravom smeru, mogu malo da izvidim.“

On sede na pod i izdahnu, položivši podlaktice na kolena. „Ne mogu da priušt看 stan, mama. Ni u jednom kraju Bostona. Razmišljao sam da se možda uselim kod Majkla i Šeron, ali oni su mi upravo poslali poruku. Mislim da beba manje-više menja stvar.“

„Da se useliš kod prijatelja?“ Vila se zgranu. Nije on student koji preskače godinu pa da se skući kod ortaka na kauču. On je otac.

„Nisu baš rekli da je do Oldesa. Ali siguran sam da ih je njegov predstava na sahrani suočila sa stvarnošću. Znao sam da je previše tražiti tako nešto.“

Vili je trebalo malo vremena da to prihvati, uključujući i svoj udeo u tome, to što nije mogla da smiri Oldesa. Zar ti ljudi nisu znali da bebe plaču? „Tvoj cimer s postdiplomskih?“, upita ona obazrivo. „Razmišljao si da ponovo živiš s njim?“

„Tako je, Majkl s kojim hoću da osnujem startup.* Iz družine Zik, Majk i Džejk. Majkl je sada u braku, rekao sam ti to. Kupili su kuću u Južnom Bostonu pa imaju mnogo prostora. Pa dobro, jednu sobu viška. Razmišljamo da poslušemo odande dok ne budemo na sebe mogli da preuzmemo režijske troškove kancelarije.“

„Pa si ga pitao da li bi on preuzeo na sebe tvoje i Oldesove režijske troškove.“

Zik se sneveseli. Svako odbijanje boli, ali to je prevršilo meru. Ona prezre taj uskogrudi par što ljubomorno čuva svoj spoj bez dece. Pa i Helenu, njene kratkovide lekare i sve ostale umešane u taj odvratni obrt sudbine koji je njenog sina doveo dotle da prijatelje moli za zaklon. „Vama dvojici treba sopstveno prebivalište“, reče ona mirno. „Vi ste sada porodica. Naći ćemo nešto što možeš da priuštiš.“

„Mama, nećemo. Ja nemam nikakvih prihoda.“

„Radiš puno radno vreme.“

„Tehnički gledano, to je stažiranje.“

„Ali toliko postižeš. Verovatno si vredniji i dobijaš više naruđzbina od bilo koga drugog u toj kancelariji.“

„Da, ali i dalje sam stažista. Ako se ispostaviš kao dragocen, obično počnu da ti isplaćuju lični dohodak posle otprilike šest meseci.“

* Engl.: *startup* – novoosnovano malo preduzeće, uglavnom ono koje se bavi računarima ili internetom. (Prim. prev.)

„To zvuči kao robovanje. Ti si već dragocen. Trebalo bi da te plaćaju nešto. Plata za stažiranje nije nešto nečuveno.“

„Ponudili su mi to, ali ne vredi. Čim me neko stavi na platni spisak, moraću da počnem da otplaćujem studentske kredite. Trenutno to naprosto ne možemo da priuštimo. Helena i ja smo odlučili da će nam zasada biti bolje samo s njenim prihodima.“

„Dobro, ali okolnosti su se promenile. Zar ne bi mogao ponovo da pregovaraš?“

„Još imam studentske kredite.“

Vila ga nije pritiskala da joj kaže koliko tačno duguje i strepela je da to učini sada. Dok je bio maloletan, Ijano mu je bio jamac za kredit, ali Zik se ponosio time što je od prve godine na *Stanfordu* sâm upravljao svojim finansijama. Ona polako klimnu glavom. „Koliko?“

On sleže ramenima. „Preko sto. Oko sto deset hiljada.“

„Pobogu, Zik. Nisam znala da je tako. Radio si sve vreme na studijama.“

„Da, za minimalac. Prihodi su mi jedva pokrivali udžbenike.“

Vila ne bi mogla ni da zamisli da u zrele godine uđe toliko zadužena. Ona je studirala na državnim fakultetima, i to sa stipendijama. „Nije trebalo da ti dozvolimo da se poduhvatiš toga.“

„Niste mi vi *dozvolili*, ja sam tako hteo. Sećaš se koliko ste se upinjali da me odgovorite od *Stanforda*? Ali tata je rekao *samo smelo*, i ja sam jednostavno... toliko mi je bilo stalo do toga.“

Vila se stvarno sećala, i to ju je bolelo. Podeljena kuća, Ahilova peta njihovog roditeljstva. „Nije da sam ja želela da *ne* ideš na *Stanford*. Samo sam mislila da bi za još godinu dana možda mogao da dobiješ bolje uslove. Da bi mogao da se prebaciš, ili šta već.“

„Znam. Mogao sam da prihvatim nešto za šta bi tata dobio umanjenje školarine, kao što je uradila Tig, i da odem na neki bezvezni hipi faks.“

„*Ajvins* nije toliko bezvezan, to je dobar koledž. Da je hipi, priznajem. Ali za Tig je bilo ispravno da ide na umanjenje školarine. Imajući u vidu koliko je do sada bila nedosledna. Ti si drugačiji, ti sve sprovedeš do kraja. Ijano kaže da studente nika da ne stavljaju u toliko duboku rupu da ne mogu da se iskopaju. Nismo previše brinuli.“

On je pogleda, očiju neodređene plave boje okeana. Kada je bila mlada, Vila je majci govorila sve: kolika joj je prva plata, kada joj je prvi put zakasnila menstruacija. Da li je sada uobičajeno da roditelji rade naslepo? Ona nikada ne zna šta je u redu da pita. Jasno je da se Zik stidi svog finansijskog škripca.

„Očito je trebalo da brinemo.“

On sleže ramenima. „U takvoj sam neprilici. Kada bi u *Sandersonu* ovog trena počeli da mi isplaćuju početni lični dohodak, završio bih u minusu.“

„Razumem.“ Ona se nasloni na dovratak, osetivši fizički gubitak kada joj pretpostavke padoše u vodu. On je sve uradio po propisima. Svi su. Vila i Ijano su podigli dvoje dece, jedno uspešno i jedno teško. To je njihova priča otkad ona zna za sebe. Koliko već godina ne važi?

„Da li je... Da li je Helena imala penziju preko svog poslodavca?“

„Ne bih imao pravo na nju. Nismo bili u braku.“

„Aha, da. Ni na njeno socijalno osiguranje. Može biti da beba ima pravo na neku vrstu pomoći.“

Zik kao da se prepade na predstavu o svom sinu kao o pravnom licu. Vila pomisli da su verovatno slabi izgledi da se dobije pomoć za decu koja su ostala bez roditelja; Helena je bila strankinja sa stalnim boravkom, tek završila pravo. Možda nije bila ovde dovoljno dugo da bi ušla u to. „Izvini što trenutno razmišljam o praktičnim stvarima, mili, ali...“

„Da. U opakom sam sranju. I još s detetom.“

„Žao mi je. Šta je sa životnim osiguranjem? Ti bi bio njen korisnik, bili u braku ili ne.“

Njemu se smrača pogled. „Samoubistvo, mama. Niko ti neće platiti za to.“

„Aha. Mislim da sam to i znala. Ali zar to nije diskriminacija? Tako je...“

„Kazneno?“

„Htela sam da kažem glupo. Helena je umrla od depresije. Bolesti koju je izazvala trudnoća i zbog ginekologa-akušera kome je više bilo stalo do bebe nego do majke.“

„To bi moglo da se tvrdi, ali siguran sam da osiguravajuće društvo ima dobar advokatski tim za podršku.“

Vila se sva pomete. „Šta ćeš?“

On skrenu pogled, i u tom okretu glave ona vide svaki poraz u njegovom životu: za dlaku izgubljeno prvo mesto u trci na saveznom prvenstvu; onu plavušu koja mu je otkazala odlazak na matursko veče. Ispit za Program ranog ulaska na fakultet koji je pao jer je imao stomachni grip. Njegovi porazi su toliko retki da bi manje-više mogla da ih nabroji na prste, barem one za koje zna. Usled neiskustva, on ih podnosi teško. Ziku sve odlično ide od ruke osim razočaranja.

„Jeste li barem sredili za jaslice? Pretpostavljam da je ona htela da se vrati na posao.“

Zik uputi Vili neobičan molećiv pogled koji ona nije mogla da razume. Onda ustade i ode predsobljem u kuhinju. Ona zatvori još jednu kutiju, izbroja do deset jer nije mogla da se seti baš ničega drugog što bi uradila, a onda pođe za njim. On je zurio u otvoren frižider.

„Znam da ti je teško da razgovaraš o tome. Ja mogu izvesno vreme da ostanem ovde da ti pomažem. Otići ću s tobom na pregled kod pedijatra sledeće sedmice. Ali u nekom trenutku moraćemo nešto da smislimo.“

„Ne tražim ti da radiš to za mene, mama.“

„Znam. Svejedno.“

On zalupi vrata frižidera. „Sigurno sam sto puta to rekao. Heleni. 'Moramo nešto da smislimo.' Verovatno sam zvučao kao ti sada. Znači da se ovako i ona osećala.“

„To nije bio tako čudan zahtev. Kada neko ima bebu.“

„Predlagao sam da odemo i da pogledamo. Jaslice. Molio sam je da se raspita za porodiljsko odsustvo ako želi da ga uzme. Ali morala je da želi nešto.“

Vila prepoznade istu onu ljutnju koju je ona gajila danima, prema Heleni. Moraće naizmenično da se sputavaju u pogledu toga. Detetu će trebati da voli svoju majku, a sve je to na njima, zauvek. „Nije razmišljala kako treba. Sada to znamo.“

„Sada znamo da je to planirala od samog početka.“

„To nije moguće. Volela te je. Prestani da kriviš sebe, ti si sve radio kako treba.“

„Stalno to ponavljaš, mama. Ponekad možeš i sve da radiš kako treba a da za to ne dobiješ ništa! Da li ti je to ikada palo na pamet?“

Kada on diže glas, nju to navede da spusti svoj. „Stalno to ponavljam zato što je tako. Volela te je, Zik. Bio si dobar prema njoj. Ne bi potajno kovala tako nešto. Hoću reći, verovatno je isplanirala svoju smrt, ali ne i posledice. Nije to učinila da bi ti upropastila život.“

„Svejedno“, reče on.

Može biti da je Zik ponovio Vilinu reč da bi joj se narugao, ali verovatno nije. Njih dvoje često otvaraju usta i izgovaraju iste reči, čak i u istom trenutku. „Da ti predložim nešto“, reče ona. „Mogao bi na neko vreme da dođeš da živiš kod nas, kako bismo mogli da ti pomažemo. Samo dok ne smisliš šta ćeš.“

Zik složi facu. „U Džerzi.“

„Znam, misliš da je to neko divovsko oronulo predgrađe Menhetna. I ja sam tako mislila, bila sam spremna...“ – ona se suzdrža da ne kaže „da se ubijem“, tri reči sada izbačene iz

porodičnog rečnika. „Kada je iskrasao posao za tatu na *Čanselu*, nisam mogla da podnesem pomisao na to. Ali Vajnlend nije ono što sam očekivala. Zapravo pre liči na Virdžiniju.“

„I kako je to, mama?“

„Živeli smo tamo skoro osam godina, duže nego bilo gde drugde otkada si se rodio. Kako to da ne znaš?“

„Zato što sam, da razmislim, studirao u Kaliforniji a na postiplomskim bio u Bostonu?“

„Ali dolazio si kući na leto, ili dva. Valjda jedno. I za praznike. Bio si tamo za maltene svaki Božić koga se sećam.“

„Da, Virdžinija, Deda Mraz postoji. I jelke, njih se svakako sećam. Virdžinija ima plave grebene. Ona je za ljubavnike!“*

Ona pokušava da se osmehne. „Govoriš da ti je porodica živela u Virdžiniji i da si dobio samo ovu ušljivu nalepnicu za branik?“

„Kažem da sam odrastao čovek, i da je moje životno iskustvo odvojeno od tvog.“

Izgledao je tako umorno. Sunce kroz prozor kupalo mu je lice nemilosrdnom svetlošću od koje je izgledao staro. Ili izlizano, poput stare odeće. Ne toliko mlado da bi joj bio sin.

Oboje ih prenu urlik iz krevca. Beba se budila uznemirena, bez izuzetka. Svetlost, život, glad, mora da sve to u početku liči na silovanje. Vila pusti sina da ode do bebe. Otvorila je jedan kuhinjski ormarić da počne da sprema večeru ili bočicu mleka ili da stavi sudove na mesto; zapravo nije imala pojma. Gledala je kako Zik podiže to maleno telo s koga su visile krive noge i velika ulegla pelena. Novi roditelj treba da bude radostan. A ne obudoveo, napušten, bez novca, lišen svake udobnosti koju je

---

* Izrazi koji su doprineli popularizaciji Virdžinije: „Deda Mraz postoji“ – iz odgovora urednika njujorških novina *San Fransisa Farselusa Čerča* osmogodišnjoj Virdžiniji O’Hanlon, u članku iz 1879; planinski venac *Blue Ridge* (Plavi greben); „Virdžinija je za ljubavnike!“ – poznati turistički slogan smišljen 1969. godine. (Prim. prev.)

brižljivo gradio za sebe. Mesecima će buđenje za Zika biti isto tako nasilno kao i za novoređenče. Možda i godinama.

„Šššš, lagano, drugar“, otpevuši on kada položi dete na sto za presvlačenje i bojažljivo zadrži jedan dlan na bebinom trupu dok su se mali udovi trzali i mlatili unaokolo. Slobodnom rukom Zik izvuče jednu pelenu iz pakovanja, tutnu je sebi pod bradu i razvi. Vila se sećala u stomaku kako je to biti roditelj novorođenčeta: te silne ljubavi i straha od prelomâ.

„Ovo mi baš ne ide, drugar. Moraćeš da se strpiš. U ovome sam apsolutni početnik.“

„Nije da ti ne ide“, tiho reče Vila. „Svi smo mi početnici.“